

LJUDSKO ZBOROVANJE V ŠKRUTOVEM

Poseben statut naj zagotovi gorskim skupnostim vse zgodovinske, jezikovne in kulturne posebnosti

Zborovanja se je udeležilo veliko število ljudi iz naših dolin, predstavniki komunskih, pokrajinskih in deželni oblasti ter političnih strank - Izglasovali so resolucijo

Odbor za preporod Nadiških dolin je v nedeljo, 4. februarja pripravil v Škrutovem (občina Sv. Lenart) drugo ljudsko zborovanje o problemih gorskih skupnosti. Zborovanja se je udeležilo mnogo aktivnih ljudi iz beneških dolin, manj spodbudna pa je bila prisotnost beneških županov, saj je bil navzoč samo šentlenarški župan Giuseppe Sidar. Vendar smo na zborovanju videli tudi deželnega svetovaleca Jana Godniča ter pokrajinskega odbornika za turizem Romana Specogna.

Prof. Pavel Petričič je v uvodu dejal, da je bil namen zborovanja izoblikovati določene zahteve, saj je razprava o problemih gorskih skupnosti že potekala v okviru kulturnih krožkov, na prvem zborovanju v Špetru, v okviru krajev-

nih sekcij političnih strank ter na javni seji občinskega sveta v Špetru, ki jo je moral odbor kritično oceniti. Govornik je poudaril, da do sedaj slovenska etnična skupnost v videmski pokrajini še ni dosegla priznanja in pravic, ki ji pripadajo, ter poudaril zahtevo po gorski skupnosti s posebnim statutom.

Zakon je prelomnica

Prvi za njim je govoril arhitekt Valentin Simonitti iz Brnasa, občinski svetovalec v Špetru. Simonitti je dejal, da predstavlja zakon o gorskih skupnostih pomembno prelomnico, saj pomeni priznanje, da so bila doslej omenjena območja zanemarjena. Omenil je nesmisel, da se prav tisti beneški izseljenci, ki do-

ma ne najdejo kruha, v tujini zaposlijo prav na gorskih območjih. Tako gorska območja izgubljajo prebivalstvo, ki naj bi jih ohranjalo pri življenju, kajti v Italiji je kapitalistični razvoj pripeljal do koncentracije gospodarske dejavnosti v industrijskem trikotniku severne Italije, to pa je povzročilo beg ljudi iz manj razvitih območij. Zavoljo tega bega prihaja na gorskem območju do gospodarske depresije in fizičnega uničevanja ozemlja, propadanja infrastrukture, družbenih kriz in zapravljanja javnega denarja. Vse to se dogaja v vsej Italiji, v Nadiških dolinah pa prihaja poleg vsega tega še do zabrisanja etničnih potez teh krajev, saj se oblasti bojijo celo zgodovinskega naziva teh krajev (Slavia), ki se sicer v strokovni literaturi, predvsem zgodovinski in geografski, uporablja.

Za vsem tem slutimo nenapisan načrt, po katerem naj bi prišlo do uničenja vseh posebnosti tega ozemlja. Za razvoj teh krajev pa je potrebno dvoje: na eni strani pospeševanje produkcijskih dejavnosti, na drugi strani pa ohranjanje in poživljanje kulturne dediščine, ki je ne predstavlja samo govornica, ampak celoten način življenja. Začeti bi morali tudi s samostojnimi raziskavami teh krajev, ki naj vse posebnosti osvetlijo. Kot značilno za gostilniško in kasarniško kulturo je označil govornik navidezno dilemo, pred katero postavljajo beneške ljudi: ali ste, to kar ste, ali pa ste Italijani. Srednje poti ni, pa čeprav so Benečani v zgodovini dokazali, da so bili do italijanske države vseskozi lojalni, čeprav se niso odpovedali svojim posebnostim. Njegov končen predlog pa je bil, naj zborovanje postavi zahtevo po ustanovitvi gorske skupnosti s posebnim statutom, ki naj nosi zgodo-

vinsko ime tega območja in ohranja ter oživlja vse zgodovinske, jezikovne in kulturne posebnosti Beneške Slovenije.

Povdarek etničnim značilnostim

Naslednji je spregovoril deželni svetovalec KPI Antonio Moschioni, ki je potrdil teze arch. Simonittija ter v nadaljevanju govoril predvsem o razlikah med državnim in deželnim zakonom o gorskih skupnostih. Deželni zakon, ki bo predložen v pretres deželnemu svetu je, po njegovem mnenju, protustaven, saj je imel pralament toliko poguma, da je priznal, da so bila gorska območja zanemarjena, dežela pa nima poguma za takšno avtokritiko, da bi namreč priznala, da dosedanje ukrepi niso rodili zaželenih sadov. Nasprotno, izkoristili so avtonomijo, ki jo ima dežela, da so omejili možnosti, ki jih daje parlament.

Po obeh referatih je prišlo do razprave, v kateri je najprej spregovoril občinski svetovalec občine Čenta Carlo Volpe, ki je navedel nekaj podatkov o upadanju prebivalstva v zadnjem letu. Izjavil je, da se strinja s predgovorniki glede etničnih problemov teh krajev in poudaril predvsem zahtevo po sodelovanju in odločilni vlogi občin in prebivalstva sploh.

Za njim je spregovoril deželni svetovalec Jan Godnič, ki je kot podžupan zgoniške občine tudi prinesel pozdrave prebivalcem šentlenarske občine in vabilo beneškim županom, naj bi se vse občinske uprave, ki so zainteresirane za problem gorskih skupnosti, posvetovale med seboj in po možnosti izdelale nekatere skupne zahteve. Poudaril je sorodnost med beneško in kraško skupnostjo, ki ju družijo prisotnost slovenske manjšine, čeprav ima dejansko manjšina na Krasu mno-

go večje možnosti razvoja kot pa v Benečiji.

Med razpravljalci je bil tudi pokrajinski odbornik Romano Specogna, ki je sicer govoril le v svojem imenu, a je le kritiziral dejstvo, da je deželni zakon manj močnejši kot državni zakon in da se sploh vse preveč dela na ravni dežele, pri čemer se omejuje delo krajevnih uprav. Vsekakor bodo morale občine po njegovem mnenju zavzeti tudi o problemu gorskih skupnosti svoje stališče. Izrazil je upanje, da se bo tudi na deželni ravni lahko ob tem zakonu uresničila enotnost vseh demokratičnih sil, kot se je to zgodilo v parlamentu.

Zborovanje je zaključil prof. Pavel Petričič, ki je prisotnim razdelil dokument, ki ga bodo poslali deželnim svetovalcem, političnim strankam in parlamentarcem. Dokument, ki ga objavljamo posebej, so prisotni odobrili.

Deset let statuta

Te dni je naša dežela, Furlanija-Juljska krajina, praznovala desetletnico svojega statuta, posebnega statuta, ker ji je bil leta dan tudi iz posebnih razlogov; predvsem in zaradi slovenske nacionalne skupnosti, ki biva v mejah te dežele.

Bilo je lepo in prav, da se je dežela čim bolj slovesno spomnila te desetletnice, kajti avtonomija, ki jo naša dežela uživa prav zaradi posebnega statuta, jo vsekakor razlikuje od ostalih italijanskih dežel in njihovih problemov.

Upravičeno smo torej lahko pričakovali, da bo takšen jubilej, kot je desetletnica posebnega statuta, poslužil deželni vladi in njenim predstavnikom, da bodo ob tej priložnosti vsaj z besedami označili pomen tega statuta za našo deželo in tudi vzrok, čemu poseben statut. Vendar, žal, od vseh naših pričakovanj ni bilo prav nič. Nasprotno, iz ust najvišjega predstavnika dežele v slavnostnem njegovem govoru ob tej priložnosti ni bila naša nacionalna, slovenska narodnostna skupnost omenjena niti enkrat samkrat, čeprav bi govornik moral že po logiki stvari vsaj omeniti Slovence, zaradi katerih naša dežela sploh ima poseben statut in statut v okviru ostalih italijanskih dežel. Takšno uradno omalovaževanje, oziroma negacija naše prisotnosti ni samo žaljiva za nas, temveč je tudi v ostrem nasprotju z zgodo-

vinsko resnico in dejanskim stanjem, ki jasno priča, da je dežela Furlanija-Juljska krajina postala avtonomna dežela samo in izključno zaradi nas Slovencev.

Tako pa so z zaničanjem, oziroma popolnim ignoriranjem naše prisotnosti, deželni politiki samo že z besedami potrdili tisto, kar že dolgo izvajajo v praksi: čim počasneje ali skoraj nikakršno izvajanje zakonodaje, ki bi bila v prid našim nacionalnim interesom, preprosto zanikovanje temeljnih določil italijanske republiške ustave glede pravic drugih nacionalnosti v naši državi in končno, kot smo že zapisali, popolno omalovaževanje razmeroma številčne naše etnične skupine, ki kljub deklarativnim in praznim izjavam še daleč ne uživa vseh tistih državljskih pravic, ki bi jih morali, če smo že sredi druge polovice našega, tako razglašenega demokratičnega stoletja. Še več, nekaj drobtin temeljnih pravic uživajo samo Slovenci na Tržaškem in Goriškem, medtem ko mi, Slovenci v videmski pokrajini, nimamo sploh nobenih pravic. Da pa bo pot do uveljavitve teh pravic še dolga in naporna, nam najbolje pričajo slovesnosti ob desetletnici posebnega statuta naše dežele, ko so najodgovornejši predstavniki deželne vlade naš obstoj preprosto prezrli. To pa nam daje marsikakšne vzroke za najrazličnejša razmišljanja in zaključke.

POSLANSKO VPRAŠANJE

Nerešeni poglobitni problemi

Ob desetletnici statuta naše avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine je poslanec dr. Drago Štoka zastavil deželni vladi naslednje poslansko vprašanje:

«V imenu Slovenske skupnosti ponovno izražam ogorčenje, ker za razliko od statuta dežel Aosta (člena 38 in 39) ter Južne Tirolske (členi 81-86 in 87), ki jih je parlament potrdil, še preden je sprejel statut dežele Furlanije-Juljske krajine, slednji ne vsebuje potrebnih določil o pravicah slovenske manjšine.

Splošno je znano in to dejstvo priznavajo tudi vse stranke tako imenovanega ustavnega loka, da je usta-

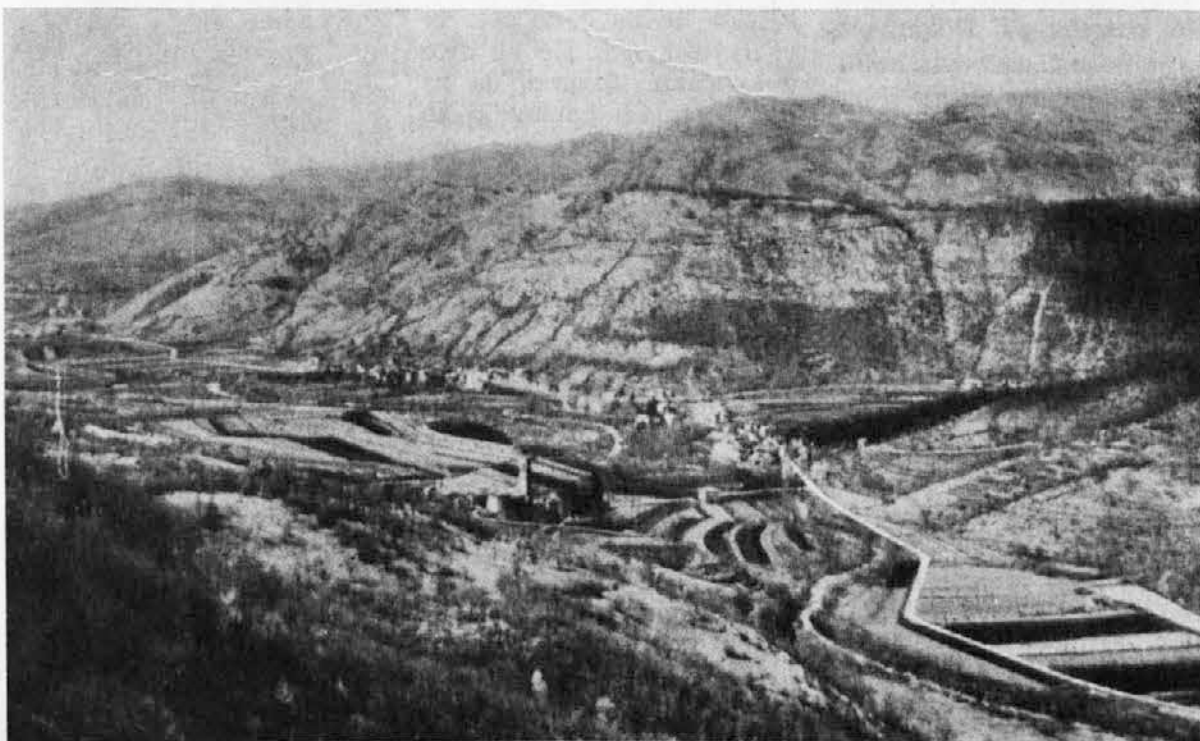
vodajna skupščina dodelila naši deželi avtonomijo in specialni statut prav zaradi prisotnosti slovenske narodnostne manjšine. S tem je podčrtala nujnost, da bi bila manjšina še posebej zaščitena. Te trditve dokazujejo zapisniki seje odgovorne 75-članske komisije, ki ji je načeloval poslanec Meuccio Ruini.

O tem priča tudi publikacija poslanca Tessitoria «Kako je nastala dežela Furlanija-Juljska krajina», končno o tem govori tudi deseti člen prehodnih in končnih določil ustave, ki narekuje zaščito slovenske manjšine z besedami: «... zagotoviti je treba zaščito

jezikovnih manjšin v skladu s členom 6».

S trenutkom, ko je bila dežela Furlanija-Juljska krajina leta 1964 dokončno ustanovljena in je dobila posebno avtonomijo, je bilo logično predvideti, da bo statut vseboval tudi natančna določila o zaščiti manjšine. To bi lahko izhajalo tudi iz člena 6. ustave, navedenega 10. člena predhodnih in končnih določil ter iz prakse, ki sta jo uvedla statuta Južne Tirolske in Aoste. Na žalost moramo ugotoviti, da statut naše dežele slovenske manjšine niti ne omenja, ampak govori o njej samo posredno v nedoločnem in splošnem členu 3: «V deželi se priznava enakost pravic in ravnjanja vsem državljanom, naj pripadajo katerikoli jezikovni skupini z zaščito njihovih etničnih in kulturnih značilnosti. Izvršni organi dežele pa se sklicujejo na tezo, da je izdajanje zaščitnih ukrepov za jezikovne manjšine izključena pravica države, oziroma vlade. Slednja si te pristojnosti v resnici prisvaja, toda hkrati se izogiba temu, da bi sprejela potrebne zakonske določbe ter da bi zakonite in pravične zahteve slovenske manjšine temeljito preučila.

Čeprav noče zanikati napredov deželnih organov, da bi v deželnem svetu pričeli z reševanjem določenih vprašanj slovenske manjšine, Slovenska skupnost izraža globoko ogorčenje sprila (Se nadaljuje na 2. strani)

ŠENTLENARSKA DOLINA - Pod cerkvijo leže vasi Podutana, Dolenja Mjersa in Škrutovo.

Krnahtska dolina je onemela

Napredek in "hobby", uničila vse ptice in celo čebele

Ko smo stopali po stezicah, ki se vijejo med vinogradi Torlana, Nem in Ramandola in se potem povzpeli na senožeti visoko nad Krnahtsko dolino ležeči Vizont, nam je nehote stopil v spomin Ippolito Nievo, ki je svoja mlada leta preživel v teh krajih in jih tako poetično opisal v svojem znanem romanu «Il conte pecoraio». Vpraševali smo se, kaj mu je navdihnilo toliko poezije, saj tu ni videti ničesar za naše oko, on pa je znal zapisati toliko lepega. Danes so tu sicer nekatere nove ceste, nekaj novih hiš, obdelanih več vinogradov, kakšna nova gostilna, a po drugi strani se rušijo stare hiše, ker so se njihovi prebivalci izselili in zato jih preraščajo že koprive in frata.

Na samotni senožeti na Vizontu smo se srečali z nekaterimi domačini, ki so grabili listje in spravljali na kupe kamenje, ki ga je med letom prinesel dež iz bregov. Sedaj je namreč čas za takšno kmečka opravila. Tu pa tam je že kukal na rebri kakšen šopek rmenih trobentic in tudi zvončki v sončnih legah so ponosno dvigali svoje glave. Naši sogovorniki so nam povedali, kako prijetno je bilo nekdanj opravljjanje tega dela, saj so prav pri trdem delu lahko poslušali sladko žvrgolenje ptic, katerih danes, na žalost, ni več. Vse povsod vlada tišina, od daleč se sliši le žuborenje kakšnega potoka in pa brnenje avtomobilov. Pticega petja ni slišati.

«Progres, progres», so nam rekli, «nas je oropal usuga tega lepega». Ko smo se začeli zanimati za ta «progres», so nam vsi vprek za-

čeli pripovedovati, da od čača, ko kmetje škrope češnjeva drevesa, katerih je tu izredno dosti, in drugo drevo, z antiparaziti, ptice poginjajo, ker se zastruže. Ko prinese kos ali kosovka mladcu v gnezdo češnjico, takoj pogine in zato že več let ni opaziti nobenega kosa, ostalo je le tu pa tam še kakšno preperelo gnezdo. Tudi lastavice ni več, ki so se vsako pomlad vračale pod isti krov in naznanjale pomlad. Neka žena je povedala, da so ji pomrle celo vse čebele, ker so srkale med iz zastrupljenih cvetov.

Češenj in drugega sadja je seveda več kot v preteklosti, a ptice so izginile. Če bi danes stopal po teh stezicah Ippolito Nievo, bi prav gotovo ne mogel tako čudovito opisati teh krajev in svojo ljubezensko zgodbo, kjer so ga spremljali ptice, ko se je čutil zapuščenega, obupanega...

Ptic pa ne uničuje samo napredek, ampak tudi ptičnice, učelane, ki so postavljene na vsaki vzpetini na tem področju. Domačini pravijo tem mrežam tudi «teze», Furlani pa «bresane». V te mreže, v katere postavijo kletke z oslepljenimi

pticami pevkami, ki privabljajo nešteto selivk, ker je tu značilni tok, se love «najslajše ptice», katere potem pomore (stlačijo jim glavico) in jih prodajajo kot specialitete najboljšim restavracijam in jih pripravijo kot «tipično jed» za drag denar.

Protesti ustanove za varstvo živali niso do danes skoraj nič pomagali. To je pač «hobby» nekaterih gospodov, in na tem območju jih je menda kar dvajset; «učelane» so menda v Nemah, Torlanu, Ramandolju, Vizontu, Zavrhu in celo v Cam po di Bonis (Buone pri Brezjah v tipanskem komunju). To je pač «hobby» gospodov, kateremu se ne bodo nikdar odpovedali, pa čeprav morajo včasih plačati «mastne» kazni. Ropajo naravo in delovnim ljudem, ki so ostali zvesti domači zemlji, veselje do dela, kajti prav sladke melodije so jim krajšale čas, ko so se znojili v potu svojega obraza, da bi krpicca zemlje čim več obrodila, da ne govorimo o škodi, ki jo napravljajo črvi in razen mrčes, s katerim so se krmile prav ptice pevke, prijateljice naših bregov, katerih ni več.

SREDNJE: 52-letna Angelina Chiabai je pri delu na njivi tako nesrečno padla, da si je zlomila nogo v kolku. Ozdravila bo v treh tednih. Tudi 62-letna Maria Beuzer iz Preserja je padla na mokri poti in si zlomila nogo v gležnju. Ozdravila bo v enem mesecu.

GRMEK: 55-letna Angelina Ruchin je tudi morala v čedadski špitalu, ker je padla in si močno ranila komolec leve roke. Ozdravila bo v treh tednih.

SV. LENART: Zelo hudo se je ponorečil 7-letni Fabrizio Tomasetig iz Kosce. Na križišču pri Dolenjanih ga je povozil nek avtomobil, ker je menda neprevidno prečkal cesto in avtomobilist ni utegnil zaustaviti vozila. Fantič je priletel z glavo ob asfalt in dobil hude poškodbe. Najprvo so ga

peljali v čedadski špitalu nato pa v videmski, kjer so si zanj zdravniki pridržali prognozo.

IZ IDRJSKE DOLINE

Uredili bodo obrečni nasip Idrije

Idrija, ki teče prav ob italijansko-jugoslovanski meji, dostikrat prestopa bregove in napravlja okoliškim poljem in njivam velikansko škodo. Na mnogih krajih so sicer že zgradili obrečne nasipe, a to še ni bilo dovolj, da bi bila Idrija ukročena ob hudih nalivih. Sedaj je deželno odborništvo za kmetijstvo nakazalo praprotiškemu komunju še 12 milijonov lir, da bodo delo izvedli do konca. Ko bo delo dokončano, upajmo, da ne bo več hudih poplav in bo zemlja polagoma spet postala rodovitna. Poplave so namreč odnašale rodovitno zemljo, prinašale so pa prod in nesnago.

GORJANI

Ogenj uničil smrekov gozd na Kvarnanu

Na Kvarnanu, na 1372 metrov visokem hribu v komunju Gorjani, je ogenj zajel kar 65 hektarjev pobočja, kjer je rasel bujen smrekov gozd. Na pomoč so morali poklicati gasilce in 200 vojakov, ki se jim je po enem dnevu in eni noči po-

srečilo, da so zadušili plamene. Delo je bilo zelo naporno, kajti pobočje je strmo in polno prepado. Po prvih ugotovitvah je ogenj napravil za okoli 15 milijonov lir škode. Vzroki požara so neznani.

IZ NADISKE DOLINE

Še tri nove fabrike na čedadskem industrijskem področju

Koliko ljudi bo dobilo delo na pragu doma?

Čedadsko industrijsko področje se uspešno razvija, saj vsako leto zraste kakšna nova fabrika ali laboratorij. Na zadnjem zasedanju konzorcijskega konsila so sprejeli zopet štiri prošnje podjetij, ki nameravajo postaviti na tem področju svoje obrate. Prošnje se nanašajo namreč na zemljišča, vsega skupaj 13.370 kvadratnih metrov, ki jih bo odstopil konzorcij proslcem za 7 milijonov 353 tisoč lir. Na tem prostoru bodo postavili tri nove fabrike, četrti pa je prosil, da bi sedanjo lahko razširil.

Naši ljudje iz Nadiških dolin radi čujejo takšne novice, saj bo morda še kakšen dobil delo na pragu doma in mu ne bo treba v tujo za skorjico kruha.

ČEDADSKI KOMUN BO KMALU ŠTEL ENAJST TISOČ PREBIVALCEV

Čeprav se naseljuje v čedadski komun vedno več ljudi, ker je tu več novih industrij, prebivalstvo ne narašča bogve kaj hitro. Že pred desetimi leti se je zdelo, da bo dosegel 11 tisoč, a jih še danes ni; šteje namreč samo 10.984 ljudi.

V Čedadu in kolici vlada velika stanovanjska kriza in zato se delavci vozijo na delo od daleč, čeprav bi se marsikateri želel preseliti z družino bližje delovnega mesta.

Meseca januarja je bilo takole demografsko giba-

nje: rodilo se je 16 otrok, umrlo je 13 oseb, v komun se jih je priselilo 47, odselilo pa se jih je 32; prebivalstvo je torej naraslo za 18.

NIZKE CENE NA ŽIVINSKEM SEJMU

Na živinskem sejmu, ki ga vsak mesec organizira lokalna Zveza živinorejcev, je bilo sicer več živine kot prejšnji mesec, a cene so bile znatno nižje. Na sejmu so prignali 97 glav, prodali so jih pa samo 78. Cene so bile nižje zato, ker so se kupci (trgovci), ki so prišli kupovat živino v Čedad ne samo iz dežele Furlanije-Juljske krajine, ampak celo iz Emilie, Romagne in drugih dežel, izgovarjali na novi davek IVA. Na prihodnjem sejmu, ki bo 2. marca, bodo zastopniki sindikalnih organizacij in direktnih obdelovalcev zemlje nadzirali cene, da bodo preprečili neupravičeno znižanje odkupne cene.

SV. PETER

LETOS BODO IZVEDLI V SPETERSKEM KOMUNU DOSTI JAVNIH DEL

Na zadnjem zasedanju komunjskega konsila so med drugimi točkami dnevnega reda sprejeli, čeprav po dolgi diskusiji manjšine, komunjski proračun za letošnje leto, ki znaša 520 milijonov 134 tisoč lir. Bilanca je uravnovešena, ker predvidevajo toliko dohodkov kot izdatkov. Iz izdatkov je razvidno, da bo komun letos dal izvesti celo vrsto javnih del in sicer:

100 milijonov za nov komunjski sedež, 53 milijonov za gradnjo športnega igrišča, 25 milijonov za popravilo osnovne šole v Špetru, 10 milijonov za razširitev pokopališča z Azli, 15 milijonov za ureditev trga (piazzale) v Špetru, 19 milijonov za asfaltiranje ceste v Bjarčah in drugih cest, 50 milijonov za asfaltiranje ceste v Gorenjem Brnasu, 5 milijonov za ureditev ceste v Polju (Puoie) in Lipi in 3 milijone za dela, ki so že v teku.

Ob zaključku zasedanja je konsil odobril tudi seznam tistih, ki oddajajo sobe in ki so prosili za deželno podporo, da bodo izboljšali te lokale.

UMRLA JE NATALIA BERGNACH

Vso našo okolico je globoko prizadela žalostna novica, da je nenadoma umrla 63-letna Natalia Bergnach. Žena, ki je bila do nedavnega v Domu onemoglih v Špetru, ker je bila brez ene noge, je zadnje čase živela sama. Sosedje so jo pogrešali štiri dni in ker so bila vrata toliko časa zaprta, so vdrli s silo in našli ubožico mrtvo. Zdravnik je ugotovil, da jo je zadel srčna paraliza.

PODBONESEC

VIDEMSKI PREFEKT SPREJEL NAŠEGA ŽUPANA

Kot smo že večkrat povedali, so nekatere ceste naše komuna v zelo slabem stanju. Komun nima denarja, da bi jih dal popraviti in tudi deželni prispevki so malenkostni napram stroškom. Prav zaradi tega se je odločil naš župan Dorbol, da je šel k videmskemu prefektu in mu obrazložil težave. Spremljal ga je pokrajinski odbornik Romano Specogna.

Gre predvsem za cesto, ki vodi v Črni vrh, v vas, ki leži 725 metrov visoko, to se pravi med najvišjimi hribi in od tu ne vodi dalje nobena prometna žila. Ljudje se baviyo predvsem z živinorejo, a dosti jih je tudi zaposlenih po Furlaniji. Avtobus, ki jih prevažja, ima stalne težave prav zaradi slabe ceste, ki še danes, ker so jo delali po koščkih, ni urejena.

VIDEMSKI PREFEKT OBISKAL KOMUN SV. LENART IN SREDNJE

Dne 12. tega meseca je videmski prefekt dr. Sciacaluga obiskal Sv. Lenart in Srednje. V obeh komunih so ga sprejeli župani in komunjski odborniki. Obiskal je tudi nekatere vasi teh dveh komunov in se na licu mesta lahko sam prepričal kakšno je življenje v Nadiški dolini in kateri so problemi, ki jih je treba rešiti. Ob odhodu je prefekt obljubil, da se bo zanimal za rešitev vsaj najnujnejših vprašanj.

Naši dragi rajniki

IZ KOMUNA BRDO: 62-letni Valentino Negro, 66-letni Gino Augusto Bobbera.

IZ KOMUNA GORJANI: 57-letni Francesco Isola.

IZ KOMUNA NEME: 52-letni Domenico Comelli - Moro iz Torlana.

IZ KOMUNA AHTEN: Placido Bombardier.

IZ KOMUNA FOJDA: 80-letna Anna Zuanich, 81-letni Romano Guyon.

IZ KOMUNA TAVORJA: 70-letni Luigi Zamparutti, 47-letni Ermacora Rossi iz Kanaliča, 68-letni Massimo Paluzzano, 53-letna Fiorinda Scandini por. Kamuscig, 83-letna Ida Specogna vd. Cudicio, 61-letni Francesco Bernardino, 44-letna Giuseppina Lesa por. Gottardo.

IZ KOMUNA PRAPOTNO: 68-letni Giovanni Bait, 59-letni Elio Floreancig.

IZ KOMUNA ŠPETER: 39-letni Enzo Cencig, 92-letni Antonio Dorgnach, 63-letna Natalia Bergnach.

Vsem sorodnikom naših nepozabnih rajnikov izrekamo globoko sožalje.

Poslansko vprašanje

(s prve strani)

čjo dejstva, da so 30 let po nastanku demokratične republike poglavitni problemi Slovencev v tržaški, goriški in videmski pokrajini nereseni.

Zavedajoč se, da sta dve tretjini članov obeh poslanskih zbornic glasovali za citirani 3 člen v sedanji poplošeni obliki, menimo, da so hoteli s tem zagotoviti deželno možnost, da sama izda potrebne konkretne zaščitne ukrepe v korist slovenske manjšine.

Primer za to sta statuta Južne Tirolske in Aoste. Zato čaka izvršne organe naše dežele naloga, da si v duhu člena 3 statuta prizadevajo za zaščito etničnih in kulturnih posebnosti Slovencev.

Ob koncu zato vprašujem deželno vladu, kaj namerava ukreniti, da bi ob deseti obletnici sprejema posebnega statuta zagotovila pospešeno izvajanje pravic slovenske manjšine in sprejem zakonov o globalni zaščiti.

Sprehod skozi slovensko književnost

Igo Gruden

Igo Gruden se je rodil 1893 leta v Nabrežini pri Trstu. Ljudsko šolo je obiskoval doma in v Trstu, gimnazijo pa v Gorici. Od leta 1912 je na Dunaju študiral pravo ter pravne študije nadaljeval v Gradcu in Pragi. Med prvo svetovno vojno je bil ranjen, po vojni pa je postal doktor prava in bil odvetnik v Ljubljani. Med okupacijo so ga konec leta 1942 domači izdajalci zaprli v belgijsko vojašnico. Bil je odpeljan v koncentracijsko taborišče Visco v Furlaniji, nato pa v Chieso Novo pri Padovi, od tam pa na Rab. Po zlomu Italije je preko Visa prišel najprej v Bari, od tod pa v zavezniško taborišče El Šat na obali severne Afrike, odkoder je leta 1945 prišel v Beograd. Po osvoboditvi je bil pravni referent pri ministrstvu za prosveto Ljudske republike Slovenije. Umrli je 1948 leta po kratki, mučni bolezni, ki je bila posledica trpljenja v internaciji.

Gruden je izdal pet pesniških zbirk: Narcis (1920), Primorske pesmi (1920),

Dvanajsta ura (1939), V pregnanstvo (1945), Pesnikovo srce (1946) ter dve mladinski knjigi: Miška osebdlana (1922) in Na Krasu (1949), razen tega pa je prevajal iz bolgarsčine, srbsčine, ruščine in tudi iz nemščine.

Po njegovi smrti so izšle Izbrane pesmi, ki jih je 1949 leta uredil Fran Albreht in jih v eseju pojasnil Filip Kalan.

Vsebinska Grudnovih pesmi so mladostne ljubezenske izpovedi (Narcis), slikarsko zajeti vtisi obmorske pokrajine, naravne lepote domače dežele, ljubezenska doživlja, življenje in beda primorskega kmeta in delavca, skrb za usodo ljudstva ob Adriji (Primorske pe-

smi), iskanje poti do delovnega človeka, vera v novi svet, obup in resignacija nad usodo našega naroda (Dvanajsta ura), razpadanje meščanske družbe, ljubezen do svojih dragih in vera v prihodnost (Pesnikovo srce), doživlja po ječah in taboriščih, žrtve in trpljenje ljudstva med drugo svetovno vojno (V pregnanstvo).

Gruden se je iz vase zavezanega pesnika osebnih doživetij razvil v glasnika zaslužjene primorske zemlje, v znanilca revolucije, v pesnika socialne stvarnosti in novega človečanstva, v obtoževalca bojišč, zaporov in internacij. Njegova pesem razodeva tankočutnega lirika in prikupne so tudi njegove mladinske pesmi.

Ponatis našega članka

Ugledni slovenski štirinajstodnevnik za gospodarska, politična in kulturna vprašanja «Naši razgledi», je pri nesel v svoji tretji letošnji

tevilki 9. februarja ponatis našega članka, ki je bil objavljen v Matajurju v zadnji, dvojni številki lanskega leta. Gre za članek «Beneški Slovenci v minulemu letu» s podnaslovom Kronika dogodkov in prireditelj. Vseka kor je takšen ponatis v tako uglednem slovenskem časniku samo priznanje našemu časniku, hkrati pa tudi dokaz, da se v matični domovini čedalje bolj zanimajo za nas in našo usodo.

Cerkvica sv. Marije Magdalene na Gradišču pri Fojdi, kjer je bila nekdanja, kot priča zgodovina, naselbina.

Ob visokem življenjskem jubileju

Maksim Gaspari - 90 letnik

Dne 26. januarja letos je praznoval devetdesetletnico rojstva ugledni in znani slovenski slikar Maksim Gaspari, ki se je s svojim dolgoletnim slikarskim delom morda kot malokdo tako zasidral v zavest slovenskega človeka.

Slavljenec, zagotovo nestor slovenske likovne umetnosti, se je rodil v Selščku pri Cerknici in je zgozdaj osirotel.

Njegov oče je bil doma iz Karnje in se priženil v Slovenijo. Po enem letu v ljubljanski realki se je moral iti učiti trgovine v Kamnik. V letih 1900 do 1903 je obiskoval na ljubljanski umetno-obrtni šoli risanje pri I. Veselu, 1903. leta ga najdeno na Dunaju, vendar je moral zaradi slabega gmotnega stanja 1906. leta študij prekiniti in se je vrnil v Kamnik. Nato je potoval po Nemčiji in domovini, dokler se ni 1911. leta nastanil v Ljubljani, kjer je na gimnaziji poučeval risanje. V času koroškega plebiscita se je zelo aktivno vključil v propagando zanj. Slikati je začel v zgodnji mladosti in je prvič nastopil v dijaškem listu «Naša moč» 1902. leta.

Gaspari je zelo deloven akvarelist in risar, slikar z oljem, tempero in pastelom. Slikal je krajine, nekaj portretov in množico slik narodnih običajev in noš, ki so zasnovane v ljudskem duhu. Njegove slike iz kmetskega življenja imajo tudi folklorično vrednost, zlasti zato, ker je v njih upodobljena narodna ornamentika. Za te slike si je v dolgem obdobju dela izoblikoval svojo lastno tehniko in poseben slog, ki sta tako značilna zanj, da tudi danes ni težko že na prvi pogled ugotoviti, da je slika njegovo delo.

S številnimi reprodukcijami svojih del je prodril Gaspari danes takorekoč v sleherni slovenski hišo in tako postal v nekem smislu zares ljudski slikar v najlepšem smislu te besede. Tudi naši bralci poznajo njegovo delo, ki smo ga že večkrat objavili na straneh našega časopisa, saj je prav rad sodeloval z nami. Zato se ob tako visokem jubileju tudi mi pridružujemo Maksimu Gaspariju z najboljšimi željami, da bi še dolgo živel in ustvarjal.

Resolucija, ki jo je dne 4. februarja sprejel Odbor za prepore Nadiških dolin v Škrutovem

Drugo ljudsko zborovanje ki ga je sklical odbor za prepore Nadiških dolin v Sv. Lenartu 4. februarja, je razpavljal o zakonu o gorskih skupnostih.

Zborovanje je ugotovilo, da deželni zakon tudi po našem mnenju omejuje, na številnih mestih pa tudi sprevača možnosti avtonomije in razvoja, potrjenih v državnem zakonu št. 1102. In to predvsem kar zadeva možnosti načrtovanja in financiranja. Vrh vsega manjka kakršenkoli namig na obrambo naše etnične dediščine, v kolikor etnična skupina slovenskega jezika sploh ni priznana v deželi.

Zato zborovanje poziva vse deželne svetovalce, naj bi bil v bližnji razpravi, deželni zakon o gorskih skupnostih ustrezen in naj upošteva naše zahteve.

1.) Naj bi upošteval pravice občin, da bi uresničile sporazum z deželo glede teritorialnih meja naše skupnosti. Terjamo v sedmih občinah Nadiških dolin, združenih z občinami Prapoto, Tavorjana in del pogorja v Čedadu, ustreznejše teritorialne meje za večjo kompaktnost ozemlja in etnične značilnosti.

2.) Naj bi upošteval pravice občin pri izdelavi, preko statuta, lastnih razvojnih načrtov in lastnih urbanističnih planov s popolnim financiranjem dežele in tehniško pomočjo obstoječih služb.

Poleg omenjenih zahtev, ki so skupne izraženi zahtevam ostalih občin gorskih skupnostim, predlagamo ljudsko zborovanje v Sv. Lenartu deželnim svetovalcem, obci-

nam, političnim organizacijam in parlamentarnim skupinam, študij načrta gorske skupnosti s posebnim statutom, ki naj bi predstavljala konkreten odgovor deželi in državi glede zahtev po ohranitvi Italijanske Slavije z vso njeno dediščino (človeško, naravno, kulturno in zgodovinsko) in formalno in bistveno pripozna-

nje slovenske etnične skupine v videmski pokrajini.

Zborovanje ponovno vabi upravo, naj pospeši možne pobude (zborovanje, dnevi red itd.) v smislu naših zahtev. Končno terjajo, naj omenjene probleme obravnava na konferenci skupnosti Nadiških dolin, ki naj jo skličejo v času, ki bo ustrezal županom.

Comitato per la rinascita delle Valli del Natisone

RISOLUZIONE

La seconda Assemblea popolare, convocata dal Comitato per la Rinascita delle Valli del Natisone a San Leonardo il 4 febbraio, ha preso atto della discussione in sede di Commissione regionale sulla Legge per le Comunità montane.

L'Assemblea ha constatato che la legge della Giunta, anche a nostro parere, limitata, ed in molte parti capovolge, le possibilità di autonomia e di sviluppo affermate dalla legge dello Stato 1102. Ciò soprattutto in riferimento ai poteri di programmazione e ai finanziamenti. Manca inoltre qualsiasi accento alla difesa del nostro patrimonio etnico, in quanto unico gruppo di lingua slovena non riconosciuto nella regione.

Perciò l'Assemblea si appella a tutti i consiglieri regionali nonché si impegna, nel prossimo dibattito, che la legge regionale sulle Comunità montane sia tale da tener conto delle nostre esigenze.

Accanto a queste rivendicazioni, comuni a quelle espresse da altre zone montane, l'Assemblea popolare di San Leonardo propone al Consiglio regionale, ai Comuni, alle organizzazioni politiche ed ai gruppi parlamentari, lo studio di un progetto di Comunità montana a statuto speciale, che rappresenti una concreta risposta della Regione e dello Stato all'esigenza di salvaguardia della Slavia italiana, in tutto il suo patrimonio (umano, naturale, culturale, storico) ed evidenzii il riconoscimento formale e sostanziale del gruppo etnico sloveno della provincia di Udine.

1) Sia rispettato il diritto dei Comuni a realizzare la intesa con la Regione sui limiti territoriali della nostra comunità. Noi indichiamo nei sette comuni delle Valli del Natisone, uniti a quelli di Prepotto, Torreano e la parte montana di Cividale, i limiti territoriali più rispondenti ad una giusta compattezza del territorio ed alla caratterizzazione etnica.

2) Venga rispettato il diritto della Comunità ad elaborare, oltre allo statuto, il proprio piano di sviluppo ed il proprio piano urbanistico, con il completo finanziamento della Regione e l'assistenza tecnica degli enti esistenti.

L'Assemblea rinnova l'invito alle amministrazioni a promuovere tutte le iniziative possibili (assemblee, ordini del giorno, ecc.) in sostegno delle nostre rivendicazioni. Ribadisce la richiesta della trattazione di questi problemi in una CONFERENZA DELLA COMUNITA' DELLE VALLI DEL NATISONE, convocata nel tempo utile dai sindaci.

San Leonardo, 4 febbraio 73

ZA NAŠE DELO

Kaj bomo delali meseca marca

NA POLJU pričnemo s pamledansko setvijo. Najbolj zgodaj pač sejemo tiste stvari, ki potrebujejo mnogo vlage, kakor grah, detelja in drugo; potem pa tiste, ki potrebujejo za rast daljšo dobo in so najobčutljivejše za pozno slano: pšenica, zgodnji krompir, korenje. Foglejmo njive, kjer raste ozimno žito. Če mraz ne privzdigne, ali pa izrije rastlinic, ni treba valjati žita, da bi se korenine spet sprijele z zemljo.

Krompirja ne smemo

saditi na svež gnoj. Od ujetnih gnojil uporabljajmo vsaj superfosfat.

TRAVNIKE, kjer je ruša redka, moramo posejati z dobrimi travami.

V VINOGRADU morajo biti trte obrezane in povezane, preden začne trta poganjati sok. Ta mesec je naboljši za sajenje novih trt. Kdor še ni gnojil, naj to stori z domačim hlevskim gnojem, kateremu naj doda malo superfosfata in nekaj kalijeve soli.

FRANCE BEVK

Kaplan Martin Čedermac

52

Odložil je knjigo, se okrenil in poslušnil v šum vode, ki je tenko pela v kovinastem žlebu mimo okna. Skrivnostna pesem, ki jo je kdaj pa kdaj z uteho poslušal v deževnih nočeh, ko je nespečen ležal v postelji. Na to je pomislil le s koncem zavesti; ostro je prislusnil le svoji notranjosti. Za prepičanje, ki ni vredno trpljenja, ni mesta v človeški družbi. Znova se je nasmešnil, kakor da ga je ta misel do konca zadovoljila. In se je čudil. Kako je ta dan z lahkoto hladno preudarjal, grebel vase! Dotlej je mislil le nase, na svoje muke in skrbi, kakor da je os, okoli katere se sučejo dogodki. Ali ni vsakteri izmed njih nosil svoje breme? Da! Saj to jim je lahko bral že iz besed, obrazov, iz oči. On je samo delček. Vsak ne nosi svoje bolečine na dlani, saj je tudi on ni nosil. Kdo bi vse to opisal? Kateri genij? Ne nastala bi knjiga, zrasla bi cela knjižnica. Najgloblja trpljenja so najtišja, pozabljena, za vedno izgubljena kot voda v pesku.

S prekrizanimi rokami je stal ob mizi in gledal skozi šipe. Pred oknom je visela dolga, tenka mladika, po nji so polzele svetle kaplje, druga za drugo. Vsaka je le za hip obvisela na koncu zadovoljila. In se je čudil. Kako je ta dan z lahkoto hladno preudarjal, grebel vase! Dotlej je mislil le nase, na svoje muke in skrbi, kakor da je os, okoli katere se sučejo dogodki. Ali ni vsakteri izmed njih nosil svoje breme? Da! Saj to jim je lahko bral že iz besed, obrazov, iz oči. On je samo delček. Vsak ne nosi svoje bolečine na dlani, saj je tudi on ni nosil. Kdo bi vse to opisal? Kateri genij? Ne nastala bi knjiga, zrasla bi cela knjižnica. Najgloblja trpljenja so najtišja, pozabljena, za vedno izgubljena kot voda v pesku.

Proti jutru se je nebo uvedrilo. Ob zori so se po obron-

kih plazile redke megle, izginjale pod vrhunci, a niže nastajale nove. Zrak je bil miren, brez najmanjše sape; oblaki so se raztrgali in lagodno plaval čez modrino. Skozi razpoke je zdaj pa zdaj posijalo sonce, da so se zasvetila mokra drevesa. Prikazalo se je in zopet skril.

Kmalu popoldne, ko so se poti že utele in se je drevje in grmovje za silo osušilo, se je Čedermac odpravil z doma. Postal je na pragu in se oziral na vse strani neba. Megle na pobočjih so bile izginile, oblaki so se redčili čedalje bolj, na jugu se je kazalo jasno nebo.

«Saj menda ne bo več deževalo», je rekel bolj zase; bil je vedrega obraza. «Nocoj me ne bo», je zaklical Katini nazaj v vežo. «Ni me treba čakati».

«Kam pa greš?» Katina je bila preplašena. «Ne bodi trapasta!» se je dobrohotno razhudil. «Po opravkih. Jutri se vrnem. Zbogom!».

Odhajal je mimo cerkve in s palico prešerno mahal po zraku. Bil je dobre volje, do bi bil najrajši zažvižgal. Saj bi bil, če bi bil čisto na samem, tako pa se ni spodobilo. Od vse tegobe mu je le še ena stvar težila dušo. Stopal je med hišami, vedro odzdravljaj na desno in na levo, temu ali onemu mimogrede vrgel šaljivo besedo. Klanec mu je pel pod nogami. Mudilo se mu je. Zdaj pa zdaj je pogledal na uro. Če ne ulovi avtobusa, se bo moral vrniti. Zmeraj znova je pospešil hojo.

Bil je že skoraj na cesti, ko je zagledal nekoga, ki mu je prihajal naproti. Črna suknja, črn klobuk, palica — kdo, Potokar? Ne, bil je Skubin. Glej ga! Ali prihaja k njemu? Saj je vodila ta pot le v Vrsnik, ako ni hotel delati bedastega ovinka. Srečanje mu ni bilo po volji. Ne le zaradi tega, ker je bil namenjen z doma in se ni utegnil motiti. Ne bi bil hotel zmotiti trenutkov pomirjenosti. Zelja,

da bi govoril s Skubinom, ga je bila minila. Čemu? Spreobrnil ga ne bo. In bi bilo tudi prepozno, s tem bi ne popravil zla.

Skubin ga je pozdravil z lahkoživim smehom in mu segel v roko. Moj Bog, ali res nič ne občuti? Ali pa tako naglo pozablja? Čedermac ga je zresnjen vprašujoče gledal v oči.

«Kam pa?».

«K vam sem se bil namenil».

«K meni? Glej ga, zdaj mi prihaja! Kakor vidiš, sem na poti z doma. Ne bom se vračal. Kaj pa mi hočeš?».

«Iskali ste me».

V Skubinovem glasu je bila senca zadrege, celo plahosti, vendar mu lahkomišeln blesk ni izginil iz oči.

«Da, iskal sem te», je rekel Čedermac strogo. «Tudi vabil sem te, a te ni bilo... Če hočeš, kos poti me lahko pospremiš. A pohiteti morava, da ne zamudim!».

Molče sta dospela do ozke ceste, ki se je vlekla med dvema vrstama dreves. Čedermac je zopet pogledal na uro in upočasnil korake.

«Kam?» je vprašal Skubin. «V Čedad?».

«Ne v Čedad. Na sever. In potem proti vzhodu».

Ni mu povedal, kam je namenjen, ker mu ni zaupal. In bi mu tega nezaupanja tudi ne skrival, ako bi naneslo... Zopet sta molčala in stopala po svetli progi sonca, ki je bilo posijalo skozi oblake. Peščena cesta je bila bela, suha, škrtala je pod čevlji.

«Pa zakaj nisi prišel, ko sem te vabil?» se je oglasil Čedermac.

«Ne vem. Zmeraj sem odlašal... Kaj ste mi hoteli?»

za naše mlade bralce

Kraljična, ki ji ni mogel nihče jezika zavezati

Lena nevesta

Nekoč je živel kralj. Imel je hčer, ki je bila tako zafrkljiva in ostrega jezika, da ji ga ni mogel nihče zavezati. Zato je kralj obljubil, da bo dal tistemu, ki bi se mu to posrečilo, svojo hčerko in povrh še pol kraljestva.

Ni jih bilo malo, ki so hoteli preizkusiti, to si lahko mislim, zakaj ne nanese vsak dan, da bi si človek lahko dobil kraljevo hčer in še pol kraljestva v dar. Lésa pod kraljevim dvorom ni nikoli mirovala, zakaj prihajali so v trumah in procesijah od vzhoda in zahoda, peš in jež. Navsezadnje je kralj razglasil, da bo s svojim največjim žigom pritisnil pečat na obe ušesu tistemu, ki bi kraljični poskušal zavezati jezik, a bi se mu to ne posrečilo; nič več mu ni bilo po volji to mrgolenje po dvorišču, ki res ni bilo že nobeni reči več podobno.

Živeli so trije bratje, ki so ravno tako zvedeli o kraljični; in ker se nihče doma ni počutil kdo ve kako dobro, so hoteli po svetu in poskusiti svojo srečo in pogledati, ali se ne bi dalo dobiti kraljično in pol kraljestva. Bili so prijatelji in niso nikoli šli vsaksebi, zato so se tudi na dvor odpravili vsi trije hkrati.

Ko so nekaj časa hodili, je Pepelko našel mrtvo srako.

«Našel sem, našel sem!» je zaklical.

«Kaj pa si našel? sta vprašala brata.

«Našel sem mrtvo mlado srako», je povedal.

«Fej, vrzi jo stran! Kaj boš pa s tem?» sta rekla starejša brata, ki sta bila že ves čas prepričana, da sta najpametnejša.

«Oh, dosti lahko naredim; lahko jo odnesem s seboj in to tudi zares storim», je odgovoril Pepelko.

Ko so spet nekaj časa hodili, je Pepelko našel star obroč iz vrbovih viter; pobral ga je.

«Našel sem, našel sem!» je zaklical.

«Kaj si našel?» sta vprašala brata.

«Našel sem obroč iz vrbovih viter», je odgovoril.

«Pha! Kaj pa boš s tem? Vrzi ga stran!» sta rekla starejša dva.

«Pa še dosti lahko naredim; lahko ga odnesem s seboj in to tudi zares storim», je odgovoril Pepelko.

Ko so spet nekaj časa hodili, je našel razbito skledo; tudi to je pobral.

«Fanta, našel sem, našel sem!» je zaklical.

«Lončeno črepinjo», je odgovoril.

«Eh, pa menda ne boš teh vlačil s seboj! Vrzi jih stran!» sta mu rekla.

«Joj, pa še dosti lahko naredim; lahko jih odnesem s seboj in to tudi zares storim», je odgovoril Pepelko.

Ko so spet nekaj časa hodili, je našel uvit kozlov rog in še malo naprej je dobil še njegov par.

Našel sem, našel sem, fanta!» je zavpil.

«Kaj si našel?» sta vprašala onadva.

«Dva kozlova rogova», je odgovoril Pepelko.

«Ph! Vrzi ju stran! Kaj pa boš z njima?» sta ga zavrnila.

«Ne, pa še veliko naredim; lahko ju odnesem s seboj in tako tudi zares storim», je rekel Pepelko.

Čez nekaj časa je našel zagozdo.

«Joj, fanta, našel sem, našel sem!» je zaklical.

«Tebi pa res ni težko najti! In kaj si že spet našel?» sta vprašala starejša dva.

«Zagozdo sem našel», je odgovoril.

«Oh, vrzi jo stran! Kaj bog z njo?» sta rekla onadva.

«Pa še veliko lahko naredim; lahko jo odnesem s seboj in tako tudi zares storim», je odgovoril Pepelko.

Ko so že hodili po svetu, ki je bil last kraljevskega dvora — tam so ravno pred kratkim trosili gnoj — se je Pepelko sklonil in pobral ponošen podplat.

«Joj, joj, fanta, našel sem, našel sem!» je rekel.

«Če bi si našel malo pameti, bi lahko še kam prišel z njo!» sta mu zabrusila onadva.

«No, kaj pa si že spet našel?»

«Ponošen podplat», je odgovoril.

«To imaš! Menda ga ne boš vzel s seboj! Vrzi ga stran! Kaj pa boš z njim?» sta ga ozmerjala brata.

«O, pa še koliko lahko naredim; lahko ga odnesem s seboj in tako tudi zares storim, potlej pa kraljično in pol kraljestva dobim», je odgovoril Pepelko.

«No, ti si pa res kakor nalašč za kaj takega!» sta rekla onadva.

Tako so prišli pred kraljevo hčer. Najprej najstarejši.

«Dober dan», je pozdravil.

«Bog daj», je odzdravila in vrgla glavo vznak.

«Tu imate strašno vroče», je rekel fant.

«V žerjavici je še bolj toplo», je odvrnila kraljična; tam je bil namreč že pripravljen železni žig in čakal. Ko ga je fant zagledal, se je spričo njega pri pričel zmedel in tako je bilo konec z njim.

Nič bolje se ni godilo s srednjim.

«Dober dan», je pozdravil.

«Bog daj», je odzdravila in vrgla glavo vznak.

«Tu pa imate zelo vroče», je rekel.

«V žerjavici je še bolj vroče», ga je zavrnila. Pri tem se je ravno tako zmedel, da ni vedel več naprej in tako je bil tudi on zaznamovan z žigom.

Potlej je prišel Pepelko.

«Dober dan», je pozdravil.

«Bog daj», je odzdravila

V neki vasi je zraslo lepo dekle, Bogdanka. Edinka je bila in zelo razvajena. Mati je delala po hiši, čistila in kuhala, Bogdanka pa je le hodila sem ter tja in se ničesar ni lotila.

Od vsepovsod so začeli hoditi in jo snubiti za snaho. Mati je vsem odgovarjala:

«Naša Bogdanka ni vajena dela, razvajena je».

Takoj, ko so to slišali, so vsi odhajali.

Nekoč pride neki starček in reče:

«Slišal sem, da imate lepo dekle. Rad bi jo vzel za snaho».

Mati je tudi njemu odgovorila:

«Naša Bogdanka je groz-

no razvajena, ničesar ne zna delati».

«Nič za to», je rekel starček, «pri nas nihče ni nikogar podil k delu. Kdor hoče, dela, kdor hoče, sedi».

Čez teden, dva so imeli svatbo.

Starček je imel tri sinove in še dve starejši snahi.

Na dan po svatbi so se vsi lotili dela. Nevesta je seveda vsa nališpana sedela in ni delala.

Zbrali so se k obedu. Sedli so za mizo. Nevesta je sedela ob strani in čakala, da jo povabijo. Drugi dve snahi sta prinesli jedi. Pred očeta sta položili veliko pogačo. Oče je vzel pogačo in jo razlomil na toliko kosov, kolikor ljudi je bilo pri mizi.

«Kaj pa nevesta?» je vprašala mati.

«Ta ni lačna», je odgovoril starček. «Če človek ne dela, ni lačen».

Po kosilu so spet odšli vsi na delo. Nevesta je sedela in se ni ničesar lotila.

Zbrali so se k večerji.

Starček je vzel pogačo in jo spet razlomil na toliko kosov, kolikor ljudi je bilo pri mizi.

«Kaj pa Bogdanka?» vpraša mati.

«Ta ni lačna, odgovori starček. «Kdor ne dela, ni lačen».

Večerjali so, se pogovarjali, kaj bo kdo delal drugi dan, odšli spat in kmalu zaspi.

Tudi nevesta je legla. Toda ali lačne oči lahko zaspijo? Komaj je čakala, da se je zdanilo. Tiho je vstala, se umila, pomolzla krave, izgнала teličke.

Tudi drugi so vstali. Ko so videli, kaj je nevesta napravila, so se spogledali in se nasmehnili.

Za kosilo je nevesta pripravila mizo in sedla.

Starček je zlomil pogačo, dal največji kos nevesti in dejal:

«Nevesta, ti si danes največ delala, tu imaš pogačo!».

Minila sta teden, dva. Nevesta je po ves dan delala.

Tretji dan sta jo prišla obiskat oče in mati. Že od daleč so ju zagledali in vsi prišli na dvorišče, da bi ju pozdravili. Nevesta je bila prva. Odprla je dvoriščna vrata in jima hitro zavpila:

«Mati! Oče!... Hitro z voza in se lotita kakega dela. Tu ni kot pri nas... Tukaj, kdor ne dela, ne dobi jesti!».

in vrgla glavo vznak in zavihala nos.

«Tu pa imate prijetno in toplo», je dejal Pepelko.

«Se bolj toplo je v žerjavici, mu je odgovorila; s tretjim ni mislila ravnati posebno v rokavicah.

«Ravno prav, da si bom spekel srako, če smem?» je vprašal.

«Bojim se, da ti jo bo razneslo», je rekla kraljična.

«Zastran tega se ti ni treba nič bati, ovil jo bom s tem obročem iz vrbovih viter», je povedal fant.

«Saj je vendar prevelik», je rekla kraljična.

«Pritegnil ga bom z zagozdo», je dejal fant in potegnil zagozdo iz žepa.

«Mast bo tekla od ptiča», je rekla kraljična.

«Bom pa tole podstavil podenj», je odgovoril fant in pokazal razbito skledo.

«Ti si pa zviti», je rekla kraljična.

«Ne, jaz že nisem zviti, zviti je tale», je odgovoril fant in pokazal ovnov rog.

«Ne! Takega pa še ne!» je zaklicala kraljična.

«Na, tu imaš še enega ravno takega», je dejal fant in potegnil še drugega na plan.

«Če se ne motim, si prišel sem, da bi mi usta zamašil, kaj?» je rekla kraljična.

«Ne, jaz že nisem prišel zato, tale je zares prišel zato», je odgovoril fant in potegnil ponošeni podplat iz žepa.

S tem je kraljični zavezal jezik.

«Zdaj si moja», je dejal Pepelko. Tako jo je dobil in povrh še pol dežel in kraljestva.

Vrabček, mlad lenuh, vrabček, potepuh, culico je nosil, milostinje prosil: «Vrabček, revež jaz, prosim, prosim vas».

Lastovka, gospa, mimo je prišla, in se posmejala, vbogajme nič dala: «Zdrav in čvrst in mlad, služil bi enkrat!».

Nič se ni kesal, dalje se podal, šel za plotom krast je, toda vjel se v past je... Vrabček, revež ti, kak se ti godi?

Vrabček

Krjavelj in morski strah

«Saj ga ni hudiča, kdo ga je pa videl?» pravi krčmar in namežikne drugim gostom, kakor da bi hotel reči: zdaj ga imamo, poslušajte.

In res je bil Krjavelj naenkrat ves živ.

«O, to pa to! Hudir pa je, hudir». Rekši se stegne po mizi, pomakne klobuk nazaj in z glavo pritrkova je pravi: «Saj sem ga jaz presekal, o polnoči sem ga, na dva kosa».

«Povedi nam, povedi, kako je to bilo!».

«Takole: Jaz stojim ob enajstih na barki za stražo pa —».

«Pred si pa rekel, da opolnoči», mu seže nekdo v besedo.

Krjavelj se ni dal motiti ne ugovoru ne smehu, ampak je svojo trdil in dejal: «Ob enajstih je bilo, to še dobro vem. Sam sem stal, megla je bila in tema kakor v rogu. Zeblo me je in pa sabljo sem imel. Postajal sem dremoten; zato sem začel tjakač po morju gledati».

«Kako si pa po morju gledal, ko je bila pa tema?».

«Naj bo tema, saj sem imel kresilo i ngobo in drva pa sem zakuril. Kar gori v jaboru nekaj pravi: vrr, vrr,

vrr! Jaz gledam, gledam — nič ni bilo. Spet se mi zadremlje pa počenem na tla. Kar se barka tri pota zaguglje sem ter tja. Jaz gledam, gledam, poslušam — nič ni bilo. Kar nekaj sem po morju pride po vodi in z nogami pravi: comp! comp! comp! Jaz gledam, gledam — kar vidim, da gre hudič».

«Kako pa si vedel, da je hudič? vpraša eden nevernih poslušalcev.

«Kaj bi ne vedel? Ali ni imel rdečih hlač, zelene kapiče, kosmatih tačic in takih nohtov na prstih kakor onile kavljvi pri vagi?».

«Ali te je bilo kaj strah?» vpraša krčmar.

«Kako me bo strah, ko sem bridko sabljo v rokah držal? — No, potlej je tista pošast ali tisti peklenški škrtat plezal gor po barki prav naglas: škreb! škreb! škreb! Kakor je na vrh prišel, pa se ti je iz oči v oči meni nasproti postavil. Sve-ta mamka božja, sedem križev in težav — sem dejal — pa sem zavzdignil bridko sabljo in sem zamahnil pa sem čez glavo ubral in loputnil lop! — pa sem ga presekal samega hudiča sem presekal na dva kosa!».

«Kako pa veš, da si ga?».

«Kaj bi ne vedel? Saj je dvakrat padlo v morje; prvič je reklo: štr-bunk, drugič pa se je slišalo štr-bunk! Pa reci potlej, da ga nisem presekal, da ga nisem na dva kosa presekali!».

«To je res, da si ga. Na, pij, ki si tako dobro delo storil, so ga kmetje hvalili. Krjavelj bi bil tisto popoldne še nekatero povedal, pa se je prav po pameti domislil, da bo treba kmalu plačevati, denarja pa ni imel, ker je bil ravno dal za sol in tobak. Zagodrnjal je nekaj, da ima doma «molzavo kozo», da more torej iti mlest, ter se je tiho izmuzal iz izbe da ni nihče prav vedel kdaj. (Josip Jurčič)

Čebelica in čmrlj

Na dišeči cvetki sta se sešla čmrlj in čebela.

«Oj čebela», pravi čmrlj, «kako si suha! Pogledj mene, kako sem debel in rejen! I kaj pa delaš z medom, ki ga nabiraš po cvetju, kaj ga ne poješ sama?»

«O ne», odgovori čebelica, «jaz ga dajem tudi drugim...»

«To si bedasta», reče nato

čmrlj, «jaz ga pa sam pojem. Čemu bi ga dajal drugim? Zato sem pa tudi telesen in rejen, hm, ti si pa kot trska!»

«Naj bom kot trska, zato me pa tudi ljudje ljubijo bolj kakor vse druge moje vrste, tebe pa se boje in te ne marajo», odgovori čebelica in odleti proti uljniku.

Vrabec in miš

Tik brzojavnega droga se pogovarjata vrabec in miš.

Miš pravi: «V resnici — presrečen si! Z lahкими perutnicami se dvigneš v višave, kadarkoli se ti hoče. Kot bi trenil, si vrhu zvonika, odkoder gledaš svet in uživaš lepoto. Jaz sirota sem pa vedno ob tleh in ne morem nikdar z enim samim pogledom premeriti sveta daleč naokrog. Ah, kako bi bilo srečna, da znam leteti kakor ti!».

«Vendar si srečnejša od mene!» odvrne vrabec.

«Kako to?» ga vpraša miš.

«Ponoči prideš lahko v tuje kleti in shrambe, kjer se dosita naješ. Jaz pa moram stikati vsepovsod, preden pridem do zrnca. Naposled pa me še vsak preganja», razlaga vrabec.

Miš odgovori: «Kaj mi hoče vse to, ko pa ne morem leteti!».

V tem pride mimo človek. Miš švigne v bližnjo luknjico, vrabec pa zleti na brzojavno žico. Človek pobere kamen in ga vrže v vrabca. Kamen ga zadene, pa pade vrabec ubit na tla. Miš se oddahne in vzklikne: «Hvala Bogu, da nisem vrabec!».